

Nieuwsbrief Vriendenkring

Onderweg met Christine Gruwez

maart 2012

Over het mondig worden van de kunst Stil-staan bij het beeld (Piet Mondriaan en De Stijl)

Naar het einde van de eerste Wereldoorlog toe ontstonden er in Europa verschillende bewegingen die een nieuwe verhouding tussen individu en gemeenschap tot stand wilden brengen. De sociaal-economische omstandigheden van die jaren hielden ook een appèl in tot wakker worden. Daarbij werd aan de kunst een heel bijzondere rol toegeschreven. Kunstenaars zagen het als een uitdaging om de eerste bouwstenen te ontwerpen voor een nieuwe kunst, die een nieuwe wereld zou kunnen scheppen.

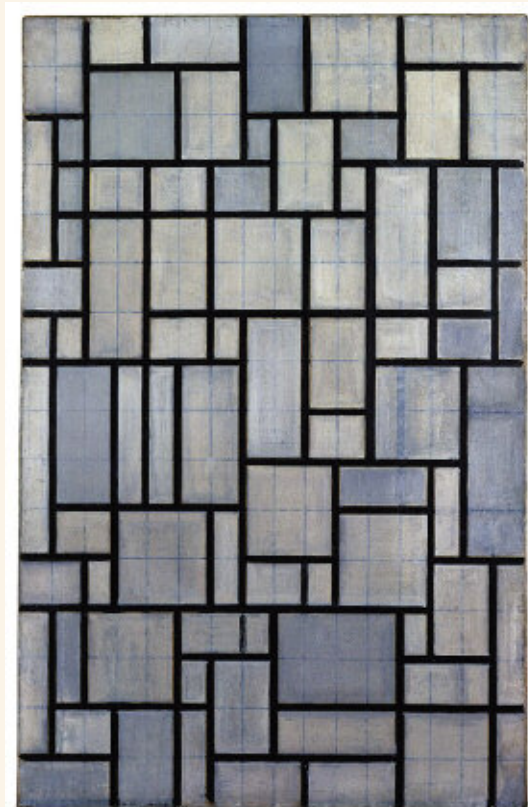
In die geest richtte de Nederlandse kunstenaar, criticus en architect Theo van Doesburg in 1917 een tijdschrift op, *De Stijl*.

Belangrijke avant-gardekunstenaars zoals Mondriaan, Rietveld, Oud, Vantongerloo en natuurlijk Van Doesburg zelf, konden daarin hun theorieën kwijt. Al gauw mondde dit uit in een beweging, waarbij het concept van de 'Nieuwe Beelding', een centrale rol speelde.

De kunst zou niet langer afbeelden, maar, in de woorden van Mondriaan 'weerbeelden'.

"Men moet de natuurlijke verschijning veranderen, om de natuur meer zuiver te doen zien. De kunstenaar treedt boven dien op als tussenpersoon tussen toeschouwer en een hogere, onzichtbare, kosmische werkelijkheid" aldus staat te lezen in het in 1918 verschenen eerste manifest van De Stijl.

Figuratie maakte plaats voor lijn en kleur, voor ritme en dynamiek. In het bijzonder in het werk van Mondriaan komt daardoor een inlinge verwantschap tussen het plastische en het muzikale aan het licht. Het beeld, in de mate dat het geen afbeelding is, is in wezen ook klank. Het nieuwe,

"Ik wil de waarheid zoo dicht mogelijk benaderen en daarom alles abstrabeeren tot ik kom tot het fundament [...] der dingen. [...] Ik vermeen dat 't mogelijk is door horizontale en verticale lijnen, geconstrueerd bewust maar niet berekenend [...] zoonodig aangevuld door andere richtingslijnen of gebogen lijnen, desnoods, te komen is tot een kunstwerk even sterk als waar"

Piet Mondriaan in een brief in 1914 aan de kunstpedagoog H.P. Bremmer

Theo van Doesburg, Contra-Composition xvi

om niet te zeggen het 'gans andere' (de leden van De Stijl noemden zich naast 'de bewust-abstrakten' ook 'de gans anderen') dat zich in de kunst aankondigt is de geleidelijke metamorfose van het beeld naar klank.

Om deze klank te vernemen is stilte de eerste voorwaarde. Naast de tijd van het stil worden, de tijd die de stilte nodig heeft om zich te kunnen ontvouwen in het innerlijk van de toeschouwer.

Het is dan ook de bedoeling om op 21 april (zie aankondiging vriendenuitstap) iets langer stil te kunnen staan en blijven bij een werk van Mondriaan.

Vriendenuitstap — zaterdag 21 april 2012 — Gemeentemuseum Den Haag

'Zonder De Stijl zou ons leven er nu helemaal anders uitzien!'

Het verhaal van De Stijl, van Mondriaan tot Van Doesburg

Reeds geruime tijd biedt het Gemeentemuseum in Den Haag een thuishaven voor meer dan 300 werken van de Nederlandse kunstenaar Piet Mondriaan. Sinds september 2011 is er nu ook een permanente tentoonstellingsruimte ingericht die voor het eerst in een groot overzicht de rol van Mondriaan, Theo van Doesburg, Gerrit Rietveld en van vele pioniers in de avant-garde beweging die *De Stijl* werd gedoopt, in kaart brengt.

Het prachtige boek dat de tentoonstelling vergezelt*, brengt niet zozeer een verhaal dat zich in de tijd afspeelt, dan wel een tijdsbeeld, waar kunstenaars met soms zeer verschillende visies, een kunstbeweging in het leven hebben geroepen, zonder dewelke 'ons leven er nu helemaal anders zou uitzien', zoals een kunscritica enthousiast schreef (Gabriela Kabacova, www.8weekly.nl/artikel/9566)

Zoals Benno Tempel, directeur van het Gemeentemuseum in zijn voorwoord tot het boek bemerkt, zijn het de onderlinge confrontaties tussen de kunstenaars, en niet zozeer hun overeenstemming, die de dynamiek van deze innovatieve beweging uitmaakten. 'Vrij en vrolijk de toekomst in!' zo luidde het devies van *De Stijl*.

In verband met de te verwachten hoge opkomst graag aanmelden voor 6 april via christine@iona.nl o.v.v. vriendenuitstap 21 april met vermelding van het aantal personen.

Programma

Aankomst vanaf 13.00 u.

13.30 - Hans Janssen, conservator, curator en medeauteur van *Het Verhaal van de Stijl, Van Mondriaan tot Van Doesburg*, ontvangt ons in de aula van het Gemeentemuseum en geeft een korte inleiding op de tentoonstelling.

14.15 - Lezing Christine Gruwez
Kunst in het spanningsveld tussen het universele en het individuele.
Een verkenning doorheen een aantal inzichten van Mondriaan.

15.00 - In verschillende groepjes wordt met Christine even stil gestaan bij een kleine selectie uit het oeuvre van Mondriaan. Gelegenheid om zelf de tentoonstelling te bezoeken (graag museumjaarkaart meenemen).

16.30 - Afsluiting met een hapje en een drankje in restaurant Gember, gelegen naast het Gemeentemuseum.

* Hans Janssen, Michael White, *Het Verhaal van De Stijl: Mondriaan tot Van Doesburg*, Gemeentemuseum Den Haag, Uitgeverij Ludion, 2011.

Vriendendag, 27 november 2011

Een terugblik

Op 27 november 2011 vond de vijfde vriendendag plaats. De bijeenkomst, die in het teken stond van de dialoog, ging door in een ontmoetingscentrum in Den Haag met de veelbetekenende naam 'The Art of Meeting'. Peter Idenburg sr., oprichter van de International Dialogues Foundation en enkele van zijn medewerkers, waren uitgenodigd door Peter Idenburg jr. om tot het thema en de gesprekken met de deelnemers en vrienden bij te dragen. Bij de opening werden ook *Drie vragen voor onderweg* als een soort richtingwijzers even belicht.

De middag verliep in een sfeer van warme, wakkere betrokkenheid. Een aantal van de aanwezigen bereiden zich tevens voor op de reis naar het Heilig Land die in dit voorjaar zal doorgaan. Een groot deel van de werkzaamheden van International Dialogues speelt zich dan ook af in de Palestijnse gebieden en in Israel, wat in hoge mate bijdroeg aan de intensiteit van de gesprekken in de verschillende werkgroepen. Vrede is niet mogelijk zonder gerechtigheid, klonk het meerdere malen. Op de blog van Christine (www.christinegruwez.info) vindt u hierover een meer uitvoerige beschouwing in de tekst van de lezingen van zowel Peter Idenburg sr. als van Marta Jimenez Cantabrana and Patricia Martin Gomez. Christine besloot met enkele overwegingen die als kiemen uit de gesprekken waren ontstaan. Een ware dialoog begint bij een brandende vraag die een

Drie vragen voor Onderweg

1. Is het mogelijk de eigenheid af te bakenen, grenzen te trekken ten overstaan van het andere / de ander,
- en toch niet uit te sluiten?
2. Is het mogelijk de ander in zijn eigenheid toe te laten, op te nemen,
- en toch niet toe te eigenen?
Insluiten zonder op te sluiten?
3. Is het mogelijk om tot een pluralisme te komen dat verankerd is in de erkenning van de onvervreemdbare eigenheid van ieder individu,
- zonder te vervallen in gemakkelijke compromissen?

kracht vertegenwoordigt. Deze kracht vraagt op haar beurt om een stem te krijgen, om te kunnen klinken en gehoord te worden. Het wil dia-logos worden. Opdat uit het dialogerende vormen kunnen ontstaan, telkens weer, waarin de kracht van eenieder uitgenodigd wordt tot spreken en zich kan uitdrukken.

Een gedachte van Stefan Zweig wandelde mee, als een begeleidend motief: het leren onderscheid te maken tussen *Erfolg*, dat wat zich onmiddellijk toont als resultaat en *Wirkung*. Datgene wat werkt, zelfs blijkt al werkzaam te zijn, wanneer Erfolg uitblijft.

Foto's: Marie-Anne Paeye en Gerard Bik

Financieel bericht

Beste vrienden,

Met dit bericht willen we vragen om jullie 'bijdrage 2012' aan de Vriendenkring wederom over te maken. Ter verantwoording van de cijfers zet ik e.e.a. even voor u op een rij. Om te kunnen vergelijken heb ik een eerder jaar (2010) toegevoegd.

Beginsaldo 01.01.2010 € 4.822,= negatief
 Inkomsten Vrienden 2010 € 16.759,=
 Uitgaven 2010 € 31.168,=
 Eindsaldo 31.12.2010 € 19.231,= negatief

Beginsaldo 01.01.2011 € 19.231,= negatief
 Inkomsten Vrienden 2011 € 21.425,=
 Uitgaven 2011 € 32.380,=
 Eindsaldo 2011 € 30.187,= negatief

Beginsaldo 01.01.2012 € 30.187,= negatief
 Inkomsten Vrienden 2012 € 1.309,=
 Uitgaven 2012 € 16.097,=
 Saldo per 01.03.2012 € 44.975,= negatief

De cijfers laten ons zien dat we uw bijdrage heel goed kunnen gebruiken. Tevens zien een aantal mensen dat hun 'bijdrage

2012', voor 1 maart voldaan, ook is weergegeven. 2011 was beduidend veel beter dan 2010, maar helaas nog niet voldoende om Christine te steunen zoals was begroot. Wat hebben we voor 2012 anders gedaan? De vaste kosten voor secretariële hulp in België, middels An Notebaert, hebben we vanaf 1 maart flexibel kunnen maken. Dit scheelt op jaarbasis ca. € 10.000, waardoor de kosten terug zijn gebracht tot ca. € 23.000,- Verder hopen we met de reis naar Israel "extra- inkomsten" te kunnen genereren, waarmee het te kort kan worden in gelopen. Rest mij u nogmaals op te roepen uw bijdrage, liefst voor 1 mei, aan ons te voldoen o.v.v. 'Vriendenkring Christine, 2012'

Ignaz Anderson

De horizon van het onderweg zijn:

Van *Tijdgenoten onderweg* naar *O que é ser contemporâneo?* en verder!

- In 2006 verscheen bij de R.S.A, thans Via Libra, *Tijdgenoten onderweg*, gevolgd door een tweede oplage in 2007.
- In 2009 verscheen bij Verlag Die Pforte, thans Futurum Verlag Basel, *Zeitgenosse werden*, een vertaling in het Duits (vert. A. Dom-Lauwers).
- In 2010 verscheen bij Editions Triades *Devenir Contemporain* (vert. I. Ablard-Dupin).
- In 2011 bij lulu.com *Walking with your time*, een vertaling in het Engels, die thans in de USA en Canada in werkgroepen wordt ter hand genomen (vert. Dirkje en Otto Koene).
- En tenslotte, dit jaar, in 2012 onder impuls van Ute Craemer, wordt een vertaling in het Portugees gepubliceerd *O que é ser contemporâneo?* (vert. Jacira Cardoso). (zie vooraankondiging in bijlage)

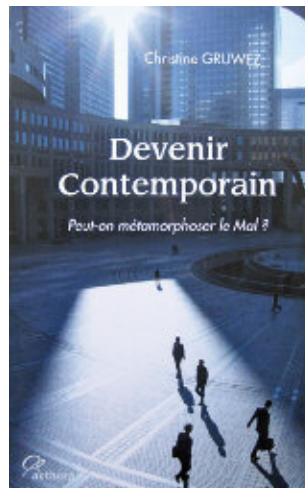
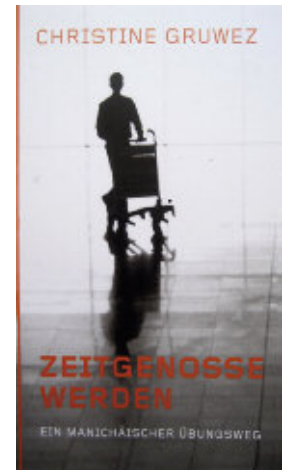
Tijdgenoten onderweg is onderweg in de wereld. Niet alleen de vertalingen (Duits, Frans, Engels en Portugees) maken deze weg mogelijk. Op de eerste plaats zijn het enkelingen die vaak met kleinere groepen en op verschillende plaatsen de weg van het tijdgenootschap met elkaar beoefenen, zowel in Europa als daarbuiten. In de VS en in Brazilië bijvoorbeeld. Ook in Japan (Fumiko Chikami) en in Nieuw-Zeeland (Judy Frost-Evans) is er op die manier een begin gemaakt. Kortom, *Tijdgenoten Onderweg* als geschrift gaat zijn eigen weg.

De vraag is nu wat er zich verder nog binnen de horizon van het tijdgenoot worden aftekent? Welke nieuwe gezichtspunten duiken op onderweg? En kunnen deze vertolkt en vertaald en opgetekend worden? Anders gezegd, wat kondigt zich aan?

Tijgenootschap houdt in uit de toeschouwerstoel op te staan en deelgenoot te worden van de nood van het tijdsgebeuren. Dit vraagt om een oor te ontwikkelen dat de stem van de tijd kan waarnemen. Luisteren in dialoog met je tijd. En dit kan niet zonder een bewust gaan door de onmacht die met deze nood samenhangt. Het mee-dragen aan de onmacht maakt verlossing mogelijk. Daarin ligt de manicheïsche signatuur van het tijdgenoot worden.

Als tijdgenoten in wording ontmoeten we tevens elkaar. Ook hier is er een oor nodig dat van binnenuit kan luisteren, in dialoog met het mens zijn van de ander, zoals het zich te kennen geeft en zich uitsprekt. Het gaat om datgene wat de waardigheid van de mens wordt genoemd, een idee die groeit in en met het tijdsgebeuren. Een idee die vraagt om verder verdiept te worden.

Wat op deze manier luisterend vernomen kan worden, raakt aan de diepste kern van wat het betekent een

mens te zijn. Ook daar wacht onmacht, twijfel en angst. Mens te zijn en te worden - en dit in de meest omvattende zin, - behoort tot de orde van het onuitsprekelijke en laat zich uiteindelijk slechts ervaren. *Uit* - niet *over* - deze ervaring kan gesproken worden. Maar met behoud van het aura van het onuitsprekelijke. Want dit onuitsprekelijke is tezelfdertijd het meest werkelijke, het meest ware dat kan ontmoet worden. En voor dit meest werkelijke deinzin we terug. Het is deze werkelijkheid die onafgebroken blootstaat aan allerlei vormen van uitholling, reductie, ontkenning en zelfs van doelbewuste vernietiging. Daardoor wordt telkens weer het meest werkelijke verraden, in grote en in kleine daden van verraad.

Een manicheïsche benadering stelt de vraag hoe ook hier onmacht en angst zo kan gedragen worden, dat het meest werkelijke in ieder van ons, dat ons tot mens laat zijn, tot zichzelf kan komen? De waarde van een mens ligt niet enkel in het feit dat hij menswaardig kan leven, maar dieper nog in zijn intrinsieke waardigheid, die geen verdere kwalificaties behoeft. Er zijn geen voorwaarden die eerst vervuld dienen te worden, om op waardigheid aanspraak te kunnen maken. Maar omgekeerd, deze waardigheid vraagt om waar te worden gemaakt. Voor zichzelf en ipso facto voor de ander. Dit gaat niet zonder risico en pijn. Ook een geschonden, een gebroken mens draagt deze waardigheid in zich. Zelfs wanneer hij de waardigheid van de ander schade heeft toegebracht. Ook dan. Kan ik in mezelf zoveel onmacht dragen dat ik de toegang tot waar de waardigheid is verankerd kan openen? Het toegankelijk maken van de waardigheid in mezelf als een waar-maken van de waardigheid die voor elkeen op dezelfde wijze van kracht is?

Wat zich aankondigt is een verder onderzoek, in woord en geschrift, naar de waardigheid van iedere mens als scheppend beginsel en als constituerend voor het tijdgenootschap. Niet als een abstract begrip, dat, hoe waardevol ook, in verklaringen kan worden vastgelegd, maar als geleefde ervaring. Waarbij ver-ontwaardiging een belangrijke hefboom kan zijn om ook in dit opzicht uit de toeschouwerstoel op te kunnen staan. De manichese intentie, waarin zich het historische en het toekomstige manicheïsme raken, getuigt dat 'niemand hiervan moge uitgesloten worden'.

Christine Gruwez

Agenda

18 maart 2012 – 4 april 2012:

Reis naar Israël

21 april 2012

Vriendenuitstap – Meer info op bladzijde 2.

De volgende vriendendag:

Antwerpen - 11/11/2012.

Noteer deze datum vast in uw agenda.

Enthousiaste reactie op de website

Dag Christine,

Achter mijn laptop - in de ommelanden van Groningen (nl) - heb ik net je website gevonden. Gedacht een mailtje te sturen om je te laten weten dat wat ik zie me aanspreekt, me goed doet. Het is de eerste indruk - het verhalende - de namen van mensen die ik kan plaatsen. Het artikel over o.a. Christoffel Plantijn / museum - geplaatst in Motief, 2000 - deed me bij je (be)landen. Wat later kom ik bij je inspiratoren Pico della Mirandola en Rudolf Steiner. Goed er is een gemeenschappelijke interesse en dat is mooi om te zien. Ik heb nog maar weinig gelezen - verwacht later bij je terug te komen - maar dacht nu S even laten weten!

Vriendelijke groet,
Jilles van den Doel

Colofon

Deze Nieuwsbrief is een uitgave van de Iona Stichting
Initiatiefgroep van de Vriendenkring: Peter en Margriet Idenburg - de Savornin Lohman,
Tettje van Wageningen - van Osselen, Michiel ter Horst en Ignaz Anderson
Eindredactie: An Notebaert
Grafische vormgeving: Gerard Bik BNO
Foto's: iona archief
Oplage 450 ex.
De volgende Nieuwsbrief verschijnt najaar 2012

Iona Stichting
Herengracht 276, 1016 BX Amsterdam
Tel: +3120 6233 353
Fax: +3120 6274 856
E-mail: iona@iona.nl
Web: www.iona.nl
ING: 14.27.404 o.v.v. Vriendenkring Christine, 2212
IBAN: NL90 INGB 0001427404 – BIC: INGBNL2A